Vantaan ja Keravan hyvinvointialue

19.5.2022
Asiantuntijalausunto
Vantaan ja Keravan hyvinvointialue

**ASIANTUNTIJALAUSUNTO**

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistukseen liittyvän rahoituslainsäädännön muuttamiseksi

(Rahoituslaista aiemmin annetuissa) Lausunnoissa on tuotu esille tarve hyvinvointialueiden vuoden 2023 rahoituksen oikaisemista koskevan kertakorvauksen maksamisesta jo vuoden 2023 aikana. Lausuntopyynnön kohteena olevassa hallituksen esityksessä on todettu, että kertakorvauksen on kuitenkin tarkoitus olla kunta–valtio–hyvinvointialue -suhteessa kustannusneutraali. Mahdollista kustannusten kasvua vastaava vähennys kuntien valtionosuuksiin tehtäisiin vasta vuosina 2024 ja 2025. Järjestely edellyttäisi siten valtion maksuosuuden kasvattamista jo vuonna 2023, mihin ei ole varauduttu Julkisen talouden suunnitelmassa. Lisäksi aikaistaminen ei ole perusteltua sen vuoksi, että mahdollinen rahoituksen vähentäminen kunnilta, tai tarkistuksen lopputuloksesta riippuen hyvinvointialueilta, kesken vuoden olisi ongelmallista.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan uutta linjauspykälää koskien hyvinvointialuekohtaista korvausta vuonna 2024 (35 a §). Siinä ehdotetaan säädettäväksi hyvinvointialuekohtaisen rahoituksen kohdentumisen tarkistamisesta kuntien vuoden 2022 lopullisten tilinpäätöstietojen perusteella. Hyvinvointialueille maksettaisiin vuonna 2024 aluekohtainen kertakorvaus, joka vastaisi kuntien vuoden 2022 tilinpäätöstietojen perusteella korjatun laskelman mukaisen rahoituksen ja alkuperäisen vuodelle 2023 maksetun rahoituksen erotusta.

Hallituksen esityksen mukaisesti näin voitaisiin varmistaa, että vuoden 2023 rahoituksen taso hyvinvointialueella vastaa toteutuneita siirtyviä kustannuksia. Jos korjatut siirtyvät kustannukset ovat korkeammat kuin kuntien vuoden 2022 talousarvion mukaisesti on laskettu, olisi ilman ehdotettua säännöstä mahdollista, että vuoden 2023 rahoitus jäisi alueilla alimitoitetuksi ja aiheuttaisi ongelmia palvelujen järjestämisessä uudistuksen alkuvaiheessa. Kysymys olisi kertakorvauksesta eikä sitä vietäisi hyvinvointialueiden rahoitukseen pysyväksi eräksi.

Toteutuneen rahoituksen tarkastaminen laskennalliseen rahoitukseen on välttämätöntä. Tämä kuitenkin tapahtuisi kahden vuoden viiveellä eli tilinpäätöksen 2022 mukainen rahoituksen tarkistaminen toteutuu vasta vuonna 2024. Hyvinvointialueilla ei ole muita pääasiallisia rahoituslähteitä, kuin valtionrahoitus, joten rahoituksen tarkistaminen viiveellä aiheuttanee kassavajeita. Rahoituksen tarkistamisen periaatteet olisi muodostettava siten, ettei palvelutuotannon ja lakisääteisten palveluvelvoitteiden toteuttamista jouduttaisi turvaamaan lyhytaikaisia lainoja käyttäen.

Palvelutuotannon rahoituksen turvaamiseksi rahoituksen tarkistaminen tulisi tehdä jo vuoden 2023 aikana.

Hallituksen esityksen mukaisesti vuoden 2023 rahoituksessa otetaan lisäksi huomioon vielä mahdolliset hyvinvointialueiden uudet tai laajenevat tehtävät.

Uusien ja laajenevien tehtävien huomioon ottaminen on välttämätöntä. Hyvinvointialueen rahoituspohja perustuu kuitenkin kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen kustannuksiin tilinpäätöstietojen 2021 ja talousarvioiden 2022 keskiarvona. Esimerkiksi lakisääteisen vanhuspalvelulain henkilöstömitoituksen osalta kaupunkien talousarvio on valmisteltu siirtymäaika huomioiden (1.4.2023), josta syystä henkilöstömitoituksen kasvattamiseen tarvittava määräraha ei sisälly täysimääräisenä tilinpäätökseen 2021 eikä talousarvioon 2022. Lisäksi hyvinvointialueella, jossa merkittävä osa palvelutuotannosta tapahtuu ostopalveluna yksityisiltä palvelutuottajilta, lain säädännön muutoksen korotusvaikutus hintoihin (sopimuksiin perustuvana) realisoituu täysimääräisenä vasta vuosien 2022–2023 menoissa.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen rahoituksen perustana oleva Vantaan sosiaali- ja terveydenhuollon talousarvio 2022 ei sisällä varauksia kyseiseen menoerään.

Lisäksi toteutettavaksi tulee mahdollinen palkkaharmonisointi, vuoden 2022 työmarkkinaratkaisun mahdollisesti aiheuttama menolisäys henkilöstömenoihin sekä poikkeusoloihin liittyvä palveluvelka. Rahoitus palveluvelan kattamiseen on kriittinen, koska hyvinvointialueiden valtionrahoitus, ollessaan nettorahoitus, eliminoi koronamenojen kompensaation kautta normaalitilanteen palvelutuotantoon tarkoitettuja määrärahoja. Tämä johtuu siitä, että poikkeusaikana koronan johdosta peruspalvelujen palvelutuotantoa on jouduttu rajoittamaan ja siirtämään resursseja koronan hoitamiseen liittyvään palvelutuotantoon. Tästä seurauksena koronakorvausten netotus valtionrahoituksessa syö perustuotantoon käytettävissä olevaa määrärahaa ja aiheuttaa ongelman peruspalvelujen rahoittamisessa vuonna 2023–2024.

Edellä mainitun lisäksi on otettava se, että hyvinvointialueen perustamisen yhteydessä toteutettavaksi tulee uudet ratkaisut ICT:n osalta – lisäksi hyvinvointialueen päätöksenteon toteuttamisesta aiheutuu merkittäviä menoeriä. Käytännössä pelkästään näiden muutoskustannuksien kattamiseen tarvittaisiin jopa yli 3 % väliaikainen korotus rahoitukseen. Esimerkiksi demokratian osalta hyvinvointialueen ja kaupungin yhteensä tulisi pystyä rahoittamaan demokratiamenonsa samoin kustannuksin kuin 2021–2022 (hyvinvointialueen rahoitus aiemmin kaupungin hoitamien hallinnollisten tehtävien osalta perustuu kaupungin menoihin tämän osalta) Käytännössä kuitenkin toteutettavaksi tulee kaksinkertainen määrä päätöksentekoelimiä ja päätöksenteon valmisteluun liittyvää työtä.

Kaupunkien ja kuntien talousarviot 2022 eivät sisällä mm. työmarkkinaneuvottelujen tulevia palkkaratkaisuja, joten siltä osin syntyy rahoituksellisia ongelmia rahoituksen perustuessa tilinpäätös 2021 ja talousarvio 2022 tietoihin

Edellä mainituista seuraa, että muutosajan kustannuksiin tarkoitettu laskennallinen 0,2 % korvamerkitty määrärahaerä ei riitä kattamaan kustannuksia.

Käytännössä muutoskustannuksien kattamiseen pelkästään ICT- ja demokratiakustannusten osalta tarvittaisiin jopa yli 3 % korotus rahoitukseen, jonka tulisi demokratiakustannuksen osalta olla pysyvä.

Vantaalla 19.5.2022

Timo Aronkytö
Hyvinvointialueen muutosjohtaja